

27.9.2023

Kunnan harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen hakeminen vuonna 2023

PERUSTIEDOT

Kunta: lin kunta

Kunnan yhteyshenkilön tiedot

- Nimi: Marjukka Manninen
- Sähköpostiosoite: marjukka.manninen@ii.fi
- Puhelinnumero: 050 39 000 66

HAKEMUS

A. Haettava summa, €: 1.500.000 €

B. Mikäli kunta on saanut harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta vuonna 2022, niin sen käyttötarkoitus:

lin kunta ei ole saanut vuonna 2022 harkinnanvaraista valtionosuutta.

C. Kunnan yksilöidyt talousvaikeudet, joihin haetaan harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta sekä perustelut, jotka osoittavat em. vaikeudet poikkeuksellisiksi tai tilapäisiksi. Lisäksi yksilöitynä talousvaikutusten ajankohta ja euromääräinen vaikutus kunnan talouteen.

1. VM:n rahoituslaskelmat 31.8.2023; kunnilta siirtyvät sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen nettokustannukset

lin kunta pitää täysin kohtuuttomana siirtolaskelmaa ja luonnollisesti sen kohdentumista kunnan talouteen tulevina vuosina. Lisäksi tapa, millä se esitetään tehtäväksi, on kuntatalouden näkökulmasta erittäin epäreilu ja johtaa toivottomaan tilanteeseen ennakoimattomuutensa takia. lin kunnalla tämä tarkoittaa, että kuntien rahoitusjärjestelmän mukainen kustannuserojen ja tulopohjan taseaus ei toteudu. Joten siirtyvien sote-kustannusten (vuosi 2022) huomattavasta talousarvion ylittymisestä johtuen kuntaan jäljelle jäävien palvelujen tuottamiseen ei ole osoitettavissa kustannuksia vastaavaa rahoitusta.

lin kunnan osalta siirtolaskelma on -1 268 138 € eli -129€/ asukas ja sen vaikutus valtionosuuteen on lähes -9%. Käytännössä sitä kompensoiva veroasteen muutos olisi yli 1,5 prosenttiyksikköä.

Siirtolaskelman vaikutus on täysin kohtuuton ja poikkeaa kuntien keskimääräisestä siirtolaskelmavaikutuksesta poikkeuksellisen paljon. Muutosta on myös mahdollista kompensoida veroprosentin korotuksella liittyen lain rajoituksiin ja toisaalta siihen, että lin veroprosentti on jo valmiiksi keskimääräistä korkeampi. Kunta on tehnyt määrätietoisesti talouden tasapainottamistyötä, jonka johdosta tilinpäätös 2022 saatiin käännettyä talousarvion -1,8 M€:sta hiukan ylijäämäiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että kulutason laskemista on tehty jo niin reilusti, että lisäsäästöjen hakeminen on mahdotonta vaikuttamatta palvelutuotantoon.

Kaiken kaikkiaan on huomioitava se, että Pohjois-Pohjanmaan kuntien osalta on käynyt niin, että Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin yhden vuoden kohtuuton alijäämä muuttaa kaikkien tilannetta olennaisesti. On huomioitava, että useamman vuoden jatkunut ylijäämäinen tilinpäätös (esim. vuonna 2021 noin 4 M€) vaihtui yhtäkkiä vuonna 2022 noin 29,3 M€ alijäämään. Tämä ei edusta normaalia tasoa, joka siis tällä siirtolaskelmalla kuitenkin korjaa pysyvästi kuntien valtionosuutta sekä kuntien ja hyvinvointialueen välistä jakoa. On myös huomioitava, että poikkeuksellisen vuoden 2022 alijäämässä on iso osa Tulevaisuuden sairaalaan liittyviä alaskirjauksia ja investointivarausten eriä. Vuosi 2022 oli muutoinkin poikkeuksellinen. Ko. vuonna Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri toisaalta purki koronavuosien hoitovelkaa ja toisaalta kävi henkilöstöpulan takia osin tyhjäkäynnillä, eikä asiakasmaksuja kertynyt normaalitasoisesti. Samalla yksikkökustannukset nousivat ja tulivat näin ollen kuntien maksettavaksi. Tämänkään takia sitä ei voida käyttää perusteena, jolla siirtolaskelmien avulla valtionosuutta pysyväisluonteisesti siirretään kunnilta hyvinvointialueelle.

Koska sote-siirtolaskelmilla on pysyvä vaikutus kuntien tulevien vuosien valtionosuusrahoitukseen, siirtolaskelmien oikeudenmukainen tarkistaminen on välttämätön toimenpide kuntien yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi. Yhdenvertainen kohtelu varmistuu vain, jos kaikki laskelmia vääristävät vaikutukset poistetaan siirtolaskelmista ja tämä vaatii aikaa. Kuntien taloustilanne on tiukalla, erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien osalta. Veroprosenttien korottaminen ei ole keino edistää näiden kuntien elinvoimaa. Onkin kohtuutonta, että tarkistuslaskelmien mahdollisesti aiheuttama talousvaikutusten tasaaminen on jäämässä pelkästään kuntien kannettavaksi. Myös kohtuuttomat erot siirtolaskelmien vaikutuksista kuntien välillä on kohtuullistettava ja siirtolaskelmien vaikutuksille asennettava katto, jonka suurempaa asukaskohtaista summaa leikataan, kuten yleensäkin vastaavissa tilanteissa on ollut tapana menetellä.

2. Kuntien sote-kiinteistöjen vuokratulot hyvinvointialueelta

lin kunnan osalta on myös huomioitava, että talouden muutosta osin tasaamaan tarkoitettu sotekiinteistöjen vuokratulo ei toteudu asetuksen tarkoittamalla tavalla lin kaltaisille kunnille, jotka ovat aikoinaan perustaneet Paras-lain perusteella vapaaehtoisen sote kuntayhtymän, joutuvat eriarvoiseen ja kohtuuttomaan asemaan siirtyvien vuokrasopimusten kestoajan ja vuokran määrän osalta. Eriarvoisuus syntyy tulkinnasta, jonka mukaan niiden kuntien ja Paras-lain mukaisen vapaaehtoisen kuntayhtymän kanssa tehdyt vuokrasopimukset tulkittaisiin sellaisinaan siirtyvinä sopimuksina eikä näihin sovellettaisi asetuksen mukaista siirtymäajan 3+1 vuodeksi/vuosiksi 2023— 2026 vuokrasopimusta. Tämä siitä huolimatta, että asetuksessa on hyvin selvästi määritelty asia seuraavasti: "Tässä asetuksessa säädetään hyvinvointialueen ja kunnan välillä tehtävän vuokrasopimuksen vuokran määräytymisestä sosiaali- ja terveydenhuolto ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta annetun lain 22 §:n 2 momentin mukaisella vuokra-ajalla. Mitä tässä asetuksessa säädetään kunnasta, sovelletaan mainitun lain 32 §:ssä tarkoitettuihin kuntayhtymiin."

lin kunnan, ns, kuntayhtymäkunnan, vuokrasopimukset siirtyivät hyvinvointialueille ns. siirtyvinä sopimuksina eikä asetuksen mukainen vuokranmääräytyminen toteudu. Tulkinta on edellä mainituista syistä kohtuuton kuntien tasapuolisen kohtelun kannalta niin talousvaikutusten kuin toiminnallisten vaikutustenkin kannalta. Em. syystä kunnalta jää saamatta vuokratuloja 1,0 miljoonaa euroa vuodessa. Laki lähti siitä, että kuntien keskinäinen taloudellinen asema ei muutu hyvinvointialueiden syntymisen ja toiminnan käynnistymisen myötä.

3. Kiinteistöverotulot

lin kunnassa on kaavoitettuna kaikkiaan 224 tuulivoimalaa. Kiinteistöverotulojen kannalta on merkityksellistä Yli-Olhavan ja Ollinkorven tuulivoimapuistot, joihin on kaavoitettuna yhteensä 60 tuulimyllyä. Rakentaminen on pysähdyksissä kaavoista tehtyjen valitusten takia. Tästä johtuen kiinteistöverotuloja jää kunnalta saamatta näistä myllyistä 1,7 miljoonaa euroa vuodessa.

Lisäksi kaavoituksen alaisena on 6 voimalaa Kivasinkankaalle.

4. Kuivaniemen lämpölaitos

lin kunta on joutunut ottamaan haltuunsa Kuivaniemen lämpölaitoksen. Väliaikaisen toiminnan haltuunoton syynä oli se, että voitiin taata asukkaille välttämätön lämmönsaanti. Lämpölaitokselle etsitään parhaillaan toimijaa, mutta se vaatii sekä ennakkoimattomia ylläpito- että investointikustannuksia. Tästä on tullut kunnalle ylimääräisiä käyttökuluja 270t€ ja investointikuluja 230t€.

D. Kunnan omat toimenpiteet poikkeuksellisen tai tilapäisen taloudellisen tilan korjaamiseksi (esim.: veroprosentti, taksat, lainoitus tai menosäästöt):

1. Jo toteutetut toimenpiteet

lin Kunnanvaltuuston kokouksessaan 29.4.2019 § 37 päättämä talouden tasapainotusohjelma sekä päätös tasapainotusohjelman jatkamisesta vuoden 2020 talousarvion laadinnassa.

Talouden tasapainottaminen jatkui lin kunnanhallituksen päätöksellä 1.6.2020 § 154 koko henkilöstöä koskevan yt-menettelyn käynnistämisestä. Säästötavoite vuosille 2020-2021 oli 700 000 euroa, josta vuodelle 2020 tavoitellaan 300 000 euron säästöä. Säästöt jäivät kuitenkin tavoiteltua pienemmäksi koronan takia. Säästöt olivat noin 100.000 euroa. lin kunnanhallitus päätti tarkan taloudenpidon määräyksistä 22.6.2020 § 182.

Sosiaali- ja terveystalouden sopeuttamiseksi Oulunkaaren kuntayhtymän yhtymähallituksen päätökset 28.8.2019 § 74, 25.9.2019 § 91, 27.11.2019 § 114 ja 26.2.2020 § 22 talouden tasapainotustyöryhmän nimeämisestä ja talouden tasapainottamisesta. Kevään 2022 aikana tehty strategia oli hyvin linjassa ja tuki tasapainoisen talouden rakentumista pitkällä aikajänteellä. Toimenpiteet olivat konkreettisia, mutta niiden vaikutuksen aikajänne olisi ollut pitkä. Lisäksi useat taloutta tasapainottavat toimenpiteet vaativat myös ensin eritasoisia panostusta, jonka vuoksi lähivuosien taloustilanne oli todella kriittinen.

Oulunkaaren yhtymähallituksen päätti 17.6.2020 § 61 henkilöstöä koskevan yhteistoimintamenettelyn aloittaminen talouden tasapainottamiseksi.

lin kunnanhallitus päätti 8.2.2021 § 34 perustaa taloustyöryhmän. Työryhmän tehtävänä on ollut löytää uusia tuloja ja säästöjä sekä uusia toimintamalleja, että kunta pystyy jatkossakin toimimaan elinvoimaisena ja hyvinvoinnin kehittäjänä omalla alueella. lin kunta valitsi tasapainottamisohjelman ulkopuoliseksi arvioijaksi FCG Consulting Group Oy:n. FCG:n edustajina työssä ovat olleet mukana Eero Laesterä ja Aki Viitasaari.

lin kunnanhallitus 29.6.2021 § 212, FCG Oy:n edustajat ja taloustyöryhmä jätti raportin talouden tervehdyttämisestä. lin kunnanvaltuusto 16.8.2021 § 165, raportti on esitelty talousseminaarissa 28.6.2021 ja loppuraportti päätettiin ottaa vuoden 2022 talousarvion ja vuosien 2023-2024 taloussuunnitelmakauden suunnittelun perustaksi. Tilinpäätöksessä 2021 laskettiin säästötoimenpiteillä säästöjä saadun yhteensä 325.000 euroa.

Talouden tervehdyttäminen aloitettiin palveluverkkotarkastelulla. Toimenpiteinä lakkautettiin kirjastoauto ja pääkirjastoon asennettiin omatoimikirjastolaitteet. Näillä toimenpiteillä li-instituutti säästi 145.000 euroa. Lisäksi Olhavan koulu lakkautettiin. Olhavan koulun lakkauttamisen vaikutus alkaa näkyä talouteen vasta 1.8.2022 alkaen.

Kiinteistömenojen pienentämiseksi lin kunta on laittanut myyntiin kaikki käyttämättömät kiinteistöt. Osa tarpeettomista kiinteistöistä on saatu myytyä ja käytössä olevien kiinteistöjen käyttöä tehostetaan. Lisäksi lin kunta on pienentänyt kiinteistöjen energian kulutusta esimerkiksi asentamalla aurinkopaneeleita ja muutamalla lämmitysjärjestelmää maalämpöön tai muihin edullisempiin lämmitysmuotoihin. Yhteenlaskettu säästö arvioidaan olevan kaikkiaan 1,2 milj. euroa.

lin kunta on kaavoittanut tuulivoimapuistoja. Ollinkorven tuulivoimapuiston suunnittelu on aloitettu vuonna 2020. Kaavasta on valitettu, joten rakentaminen on viivästynyt. Yli-Olhavan tuulivoimahanke on myös pysähdyksissä valitusten takia. Valmistuvista tuulivoimaloista saatavat kiinteistöverotulot nousevat arviolta 1,7 milj.euroa.

Talouden sopeuttamisohjelmassa on sovittu, että taksoja ja maksuja korotetaan vuoden 2022 talousarvioon noin 10 % niiden maksujen osalta, joiden määrää ei ole lainsäädännöllä rajoitettu. Maksuja on korotettu sopimuksen mukaisesti mutta euromääräinen vaikutus talouteen on noin 20 tuhatta euroa.

Oulunkaaren kuntayhtymässä jatkui talouden tasapainottamistyö yhtymähallituksen nimeämän talouden tasapainotustyöryhmän periaatteiden mukaisesti vuoden 2022 loppuun saakka.

lin kunta nosti lainaa v. 2022 yht. 10,0 milj. euroa, jolla on rahoitettu 4,0 miljoonalla eurolla päiväkotinvestointia. Päiväkoti valmistui vuoden 2023 alkuun.

Talouden tasapainotusohjelman seurauksena vuoden 2023 talousarvion valmisteluun sekä talouden seurantaan on kiinnitetty erityistä huomioita. Talousarvioon sisältyviä tuotto- ja kulueriä on käyty läpi yksityiskohtaisesti huomioiden toimialojen toiminta, palveluverkko ja tehtävät sekä näiden mukaiset resurssit. Lisäksi budjettivastuu ja talousarvion toteutumisen seuranta on kunkin toimiala-, tulosalue- ja tulosityksikön vastuulla. Iin kunnan talouden tasapainottamisohjelman positiivisesta toteutumisesta kertoo vuodelle 2022 hyväksytyn alijäämäisen talousarvion (-1,8 milj. euroa) kääntymisen loppuvuonna positiiviseksi (+336 teur) huolimatta sosiaali- ja terveystalouden talousarvion ylityksestä (1,358 milj. euroa). Henkilöstökulut (sis. sivukulut) alittivat talousarvion kaikilla toimialoilla yht. 0,755 milj. eurolla. Tämä selittyy osin täyttämättä olleilla tehtävillä, mutta myös talouden tasapainottamistoimenpiteillä.

2. Tulossa olevat ja päätetyt toimenpiteet

Kunnan strategia on päivitetty ja strategian päivityksen yhteydessä päätettiin hallinnon uudistuksesta. Päätetty hallinnonuudistuksen toteutus on aloitettu kuluvana vuonna. Taloudelliset vaikutukset näkyvät vasta ensi vuoden talousarviossa, mutta uudistuksen vaikutukseksi voidaan arvioida 100.000 euroa vuodessa. Hallinnonuudistuksen myötä on panostettu johtamisen ja esimiestyön kehittämiseen, jonka avulla haetaan vaikuttavuutta ja työhyvinvointia. Tuloksena jo nyt sairauspoissaolojen puolittuminen.

Kunnanviraston ja Nätteporin rakennusten korvaaminen uudella rakennuksella on suunnitelmissa. Suunnittelu voidaan aloittaa ensi vuonna, jos valtuusto myöntää suunnitteluun määrärahan.

Osana talousarviota laaditaan henkilöstösuunnitelmat, joka mahdollistaa tarkan henkilöstöresurssin suunnittelun huomioiden toimialojen ja niiden palvelurakenteen sekä tätä kautta syntyvät säästöt.

E. Muut huomiot ja lisätiedot:

Kunnan ikärakenne: Valtakunnallisesti tarkasteltuna kunnan ikärakenne on keski-ikäinen. Kunnassa on paljon lapsia, vähän ikääntyneitä. Iäkkäiden määrä tulee lähivuosina nousemaan. Kunta on maantieteellisesti laaja. Syrjäseutujen väestö on iäkkäämpää, joka tuo oman haasteen ajatellen palveluverkkoa ja palvelujen saavutettavuutta.

Ii 17.10.2023

Marjukka Manninen, kunnanjohtaja

Liitteet: